

Seminář z úvodu do studia ruštiny I

Mgr. Kristýna Křížová

183958@mail.muni.cz

Organizace studia

Přednášky – 11.11., 25.11., 9.12.

Semináře (volitelný předmět) – 30.9.,
11.11., 25.11., 9.12.

Požadavky k ukončení předmětu Úvod do studia ruštiny I

- 1) vypracování a odevzdání seminární práce na zadané téma (pokyny viz studijní materiály), termín odevzdání: nejpozději do 4. ledna 2012

Požadavky k ukončení předmětu Úvod do studia ruštiny I

2) písemná zkouška: 2 části

- odborná rusko-česká terminologie
- tematické okruhy A (obsahová náplň přednášek), tematické okruhy B (obsahová náplň volitelného předmětu Seminář z úvodu do studia ruštiny I)

Požadavky k ukončení předmětu Seminář z úvodu do studia ruštiny I

- Pravidelná aktivní účast na seminářích – tolerance 1 absence za semestr
- Prezentace zvoleného tématu „B-okruhů“
- Průběžné plnění zadávaných úkolů na základě osvojené teoretické látky a odborné terminologie

Obsah seminářů

(= tematické okruhy B)

- 1. Základní metodologické přístupy k jazyku. Diachronie a synchronie. Diachronní a synchronní popis jazyka. Rusko-česká terminologie: průběžně v semestru k danému tematickému celku.
- 2. Vznik a historický vývoj písma. Klínové písmo. Hieroglyfické písmo. Fénické písmo.
- 3. Vznik a historický vývoj písma. Řecké písmo. Římské písmo. Latínkové písmo.
- 4. Vznik a historický vývoj písma. Slovanské písmo. Vynález knihtisku. Jiné druhy a typy písma.

Obsah seminářů (= tematické okruhy B)

- 5. Jazyky v kontaktu. Idiolekt a dialekt.
- 6. Projevy kontaktu jazyků, typy jazykových situací.
- 7. Slavistika a její předmět bádání, význační představitelé oboru. Indoevropská jazyková rodina a slovanské jazyky.
- 8. Typologie: charakteristika a způsob dělení slovanských jazyků. Upřesnění současné situace v rámci slovanských jazyků (místo, počet mluvících atd.).
- 9. Ruština a východoslovanské jazyky. Východoslovanské společenství. Charakteristické znaky v rámci východoslovanských jazyků.

Obsah seminářů (= tematické okruhy B)

- 10. Vliv ruštiny na slovanské jazyky, vliv ruštiny na češtinu (konkrétní příklady). Vliv jiných jazyků na ruštinu v různých vývojových fázích ruštiny. Vliv řečtiny na ruštinu a porovnání s češtinou, vliv latiny v porovnání s češtinou, vliv turkotatarských jazyků.
- 11. Vliv jiných jazyků na ruštinu v různých vývojových fázích ruštiny. Vliv němčiny, francouzštiny, angličtiny, italštiny a dalších evropských jazyků na ruštinu (konkrétní příklady v lexikální rovině).
- 12. Mimojazyková komunikace. Řeč těla.

Doporučená literatura

- Čejka, Mirek. *Úvod do studia jazyka (pro bohemisty)*. Brno : Masarykova univerzita Brno, 1996. ISBN 80-210-1393-1.
- Večerka, Radoslav. *Základy slavistiky a rusistiky*. 1. vyd. Brno : Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 1979. 92 s.
- dále viz sylabus předmětu
- *Úvod do studia jazyka*. Edited by Jiří Černý. 1. vyd. Olomouc : Rubico, 1998. 243 s. ISBN 80-85839-24-5.
- Erhart, Adolf. *Úvod do jazykovědy*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2001. 200 s. ISBN 80-210-2669-3.
- Večerka, Radoslav. *Základy slovanské filologie a staroslověnštiny*. 5. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2002. 112 s. ISBN 80-210-2961-7.
- Večerka, Radoslav. *Základy slavistiky a rusistiky*. Vyd. 1. Brno : Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Brně, 1980. 92 s.
- Hrbáček, Josef. *Úvod do studia jazyka*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 1999. 156 s. ISBN 80-85899-65-5.
- Palek, Bohumil. *Základy obecné jazykovědy*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1989. 285 s. ISBN 80-04-22937-9.
- Černý, Jiří. *Stručné dějiny lingvistiky. 2, Strukturální, generativní a stratifikační jazykověda*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1980. 149 s.
- Erhart, Adolf. *Základy jazykovědy*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1984. 185 s.

Jazykověda

- ❑ **lingvistika = z řec. lingua, dřívější termín jazykospyt**
- ❑ **věda o lidském jazyce**
- ❑ **společenská (humanitní) věda**
- ❑ **součást filologie (jazykověda + literární věda)**
- ❑ **jako moderní věda se rozvíjí od zač. 19. st.**

Předmět lingvistiky

Jazyk

- ☐ funkce
- ☐ stavba
- ☐ historie (vývoj a tendence)
- ☐ vztah k ostatním jazykům
- ☐ vztah k jeho uživatelům

Základní metodologické přístupy k jazyku

Definice jazyka

🔍 „Jazyk je univerzální dorozumívací prostředek celospolečenské povahy, nástroj myšlení a prostředek sloužící k ukládání lidských zkušeností a k rozvíjení národních kulturních tradic. Má systémový a znakový charakter.“

Definice jazyka

- základní funkce jazyka – dorozumívací (sdělovací, komunikativní)
- celospolečenský jev – majetek celého jazykového společenství
- jazyk – nástroj myšlení – jazyk je nástroj, jímž se zobecňuje myšlení a předává se dále

Definice jazyka

- ❑ jazyk jako prostředek k ukládání celospolečenských a vůbec lidských zkušeností – předávání dalším generacím, ukládání zkušeností v psané podobě jazyka -> význam jazyka ve škole, rodině, práci a v životě vůbec
- ❑ systémový a znakový charakter

Ferdinand de Saussure

- švýcarský jazykovědec
- zakladatel strukturalismu (jazyk = systém, jehož jednotlivé části nelze zkoumat odděleně od funkcí, které v systému zastávají)
- jako první uplatňuje synchronní přístup
- jeho žáky vydáno dílo *Kurs obecné lingvistiky*

Základní metodologické přístupy k jazyku

Synchronie x diachronie

- teoretické základy synchronního a diachronního přístupu ke zkoumání jazyka – konec 19., poč. 20. st. **F. F. Fortunatov, J. A. Baudouin de Courtenay, Ferdinand de Saussure**
- vlastnost jazyka – proměnlivost v čase (neologismy, archaismy, historismy)

Synchronní popis jazyka

- synchronie (z řec. sýn + chrónos = současně, ve stejnou dobu)
- popis konkrétního stavu jazyka v jednom stádiu jeho vývoje, pohlíží na jazyk jako na statický systém
- zkoumání jazyka v určitém období jako souhrnu jevů koexistujících na ose současnosti
- tento přístup využívá popisná jazykověda – cíl = popis daného jazyka (popis všech jazykových jevů, jak spoluexistují a jak se využívají v dané společnosti v určitém konkrétním období jejího vývoje)
- např. fonologie

Diachronní popis jazyka

- ❑ diachronie(z řec. diá + chrónos = skrze čas, vývoj)
- ❑ studium historického vývoje jazyka, popis a srovnávání jednotlivých etap tohoto vývoje, zaměřuje se na proměny jazykového systému
- ❑ zkoumání jazykových jevů v různých obdobích jejich existence (osa posloupnosti) s cílem rekonstruovat jejich vývoj
- ❑ klade si otázky: co bylo napřed, co potom a proč má daný jev jinou podobu v jisté době než např. v době předcházející
- ❑ historická a historickosrovnávací jazykověda
- ❑ např. etymologie

- ❑ jazyk se neustále vyvíjí = oba pohledy se doplňují!

Základní metody lingvistiky

metoda (řec. způsob poznávání, zkoumání) - způsob poznávání a výkladu jevů, používaný v oblasti lingvistiky

☐ Popisná metoda

☐ Historickosrovnávací metoda

☐ Konfrontační metoda

Popisná metoda

- ☐ používá se při zkoumání společenského fungování jazyka, při popisu a analýze prvků a částí jazykového „mechanismu“
- ☐ umožňuje shromáždit velké množství materiálu, jehož se používá při sestavování učebnic, gramatik, slovníků

Historickosrovnávací metoda

- ☐ zaměřena na odhalení zákonitostí podmiňujících vývoj příbuzných jazyků v minulosti, na rekonstrukci starých, nezaregistrovaných jazykových jednotek, na poznání jazyků v jejich dynamice
- ☐ na této metodě založena genetická klasifikace jazyků

Konfrontační (porovnávací) metoda

- uplatňuje se při stanovování shod a rozdílů ve struktuře dvou nebo více jazyků v určitém stádiu jejich vývoje
- na výsledcích výzkumů založena typologická klasifikace jazyků, vznikají srovnávací gramatiky, překladové slovníky a metodické příručky ke studiu cizích jazyků, pro teorii a praxi překladu

Vznik a vývoj písma

Písmo

- soubor písmen (grafémů) nebo jiných značek (např. číslic), jímž se graficky zachycuje jazyk k trvalejšímu uchování slov a textů
- různé skupiny forem grafických značek (písmo latinské, latinka, řecké, slovanské cyrilské, hlaholské ...)

Písmo

- jeden z největších vynálezů lidstva – umožnilo sdělovat informace osobám vzdáleným v prostoru a v čase
- písemné zprávy zaznamenávány na trvanlivé materiály (kameny, skály, kosti zvířat, hliněné tabulky)

Vznik a vývoj písma

- složitý proces, již dobře popsán
- ve vývojovém procesu 4 základní druhy písma, které na sebe postupně navazovaly:
 - **„písmo“ obrázkové (piktografické)** – grafická značka odpovídá pojmu – vývojově patrně nejstarší
 - **písmo slovní (ideografické)** – označuje morfémy
 - **písmo slabičné** – grafické značky (sylobogramy) vyjadřují slabiky
 - **písmo hláskové** - grafická značka (grafém, písmeno) zachycuje foném (hlásku)

Vznik a vývoj písma

- ❑ **obrázkové písmo** - nebylo ještě písmem v pravém slova smyslu, obrázky se vztahovaly k zobrazenému předmětu a neměly nic společného s jazykem, neoznačovaly jazykovou jednotku
- ❑ tento způsob dorozumívání běžný ještě dnes mezi primitivními kmeny

Vznik a vývoj písma

- „skutečné“ písmo - když se obrázky přestaly vztahovat k předmětům a začaly se spojovat s jazykovými jednotkami
- kde? nezávisle na sobě na několika místech na světě: ve starém Egyptě, Sumeru, Číně a v říši Mayů

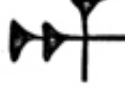

Vznik a vývoj písma

- toto písmo se nazývalo **ideografické** nebo také slovní - znak označuje slovo a pro každé slovo je potřeba zvláštní znak
- text je psán rébusovým způsobem, zpočátku si znaky udržovaly podobu obrázků, např. egyptské hieroglyfy

Vznik a vývoj písma

- ❑ narušení přímého vztahu mezi obrázkem a příslušným předmětem - obrázky se začaly stylizovat a zjednodušovat, např. čínské písmo, sumerské klínové písmo
- ❑ 19. st. rozluštěny egyptské hieroglyfy i sumerské klínové písmo, mayské hieroglyfy dosud spolehlivě nerozluštěny

Klínové písmo

MEANING		OUTLINE CHARACTER, B. C. 3500	ARCHAIC CUNEIFORM, B. C. 2500	ASSYRIAN, B. C. 700	LATE BABYLONIAN, B. C. 500
1.	The sun				
2.	God, heaven				
3.	Mountain				
4.	Man				
5.	Ox				
6.	Fish				

Vznik a vývoj písma

- zjednodušením bylo **písmo slabičné** – vyvinuté z ideografického
- příslušné znaky se přestaly používat k označování celého slova a začaly označovat pouze slabiku, např. indické písmo dévanágarí – používalo se v klasickém sanskrtu, dodnes v hindštině a několika jazycích Indie – každý znak označuje souhlásku nebo skupinu souhlásek, pokud nemá diakritická znaménka, čte se se samohláskou a

Dévanágarí

अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ए	ऐ	ओ	औ	ऋ		
a	aa	i	ii	u	uu	e	ai	o	au	R		
क	ख	ग	घ	ङ	च	छ	ज	झ	ञ	ट	ठ	
k	K	g	G	q	c	C	j	J	z	tw	TW	
ड	ढ	ण	त	थ	द	ध	न	प	फ	ब	भ	म
dw	Dw	nw	t	T	d	D	n	p	P	b	B	m
य	र	ल	व	श	ष	स	ह					
y	r	l	v	x	sw	s	h					

Vznik a vývoj písma

- zjednodušením
čínského písma
ideografického vzniklo
japonské písmo a
další písma Dálného
východu

山	川	日	雨	水	火	田
mountain	river	sun	rain	water	fire	rice field
米	魚	寿司	肉	酒	茶	
rice	fish	sushi	meat	alcohol	tea	
車	電気	自転車	飛行機			
car	electricity	bicycle	airplane			
一	二	三	四	五	六	七
one	two	three	four	five	six	seven
男	女	松井秀喜	黒沢明			
man	woman	Matsui Hideki	Kurozawa Akira			
食べる	行く	小	大	多	少	
to eat	to go	small	big	many	few	

Vznik a vývoj písma

- **Féničané** – 13. st. př. n. l. další krok ke zjednodušení písma – s využitím egyptského a klínového písma vytvořili **hláskovou abecedu**: 22 písmen označujících souhlásky
- **hláskové písmo** – založeno na principu označovat znakem vždy jedinou hlásku (foném) = neekonomičtější způsob psaní (hlásek je v každém jazyce omezený počet)
- tento systém převzat později s úpravami Araby, Hebrejci, Řeky

Fénické písmo

𐤀 𐤁 𐤂 𐤃 𐤄 𐤅 𐤆 𐤇 𐤈 𐤉 𐤊

alef beth gimel daleth he waw zajin heth teth jod kaf
vůl dům velbloud dveře vrata hák zbraň ruka dlaň

𐤋 𐤌 𐤍 𐤎 𐤏 𐤐 𐤑 𐤒 𐤓 𐤔 𐤕

lamed mem nun samech ajin pe sade gof reš sin tau
bodec voda had ryba ako ústa hlava zub kříž

Vznik a vývoj písma

- 2. důležitý krok k dnešnímu hláskovému písmu – **Řekové**
- abeceda Féničanů doplněna o písmena označující samohlásky – znaky pro konsonanty využili + nová písmena (celkem 24 písmen)

Řecké písmo

alfa	Α	éta	Η	ný	Ν	tau	Τ
beta	Β	théta	Θ	ksí	Ξ	ypsilon	Υ
gama	Γ	jota	Ι	omikron	Ο	fi	Φ
delta	Δ	kappa	Κ	pí	Π	chí	Χ
epsilon	Ε	lambda	Λ	rhó	Ρ	p'sí	Ψ
zéta	Ζ	mí	Μ	sigma	Σ	omega	Ω

Vznik a vývoj písma

☛ z jejich abecedy 2 větve:

- západní, z níž pochází písmo latinské a všechny abecedy z něho odvozené (včetně české)
- východní, z níž v 9.st. vzniklo písmo staroslovanské a z něho pak další (včetně ruské azbuky)

Děkuji za pozornost!